УДК 796.007.5

ВИХОВНА РОБОТА В УЧИЛИЩАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Світлана ЛЕВАДНЯ

Харківська державна академія фізичної культури

Анотація. У статті розглядається організація виховного процесу в училищах фізичної культури; аналізуються отримані дані дослідження стосовно місця виховної роботи серед складових спортивної підготовки; характеризуються взаємини тренерів зі спортсменами; аналізується ставлення вихованців до виховної роботи, яка проводиться в училищі.

Ключові слова: виховна робота, училища фізичної культури, тренер, вихованці.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Перед педагогами та вченими завжди стояла проблема виховання молодого покоління. У галузі фізичної культури виховна робота проводиться у вищих навчальних закладах, спортивних школах, спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю. Важливе місце серед цих організаційних структур посідають училища фізичної культури.

Особливість діяльності училищ фізичної культури, на відміну від інших складових системи підготовки спортивного резерву, полягає у реалізації двох завдань галузі фізичної культури і спорту – підготовка кадрів та висококваліфікованих спортсменів для поповнення збірних команд. Училища фізичної культури є навчальними закладами інтернатного типу.

Враховуючи особливість цих навчальних закладів, необхідно так організувати виховну роботу, щоби вона сприяла не тільки підвищенню спортивної майстерності вихованців, культури особистості, але і формуванню майбутнього тренера.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виховна робота зі спортсменами починається у дитячо-юнацьких спортивних школах, школах-інтернатах спортивного профілю, спортивних ліцеях-інтернатах, які здійснюють підготовку спортивно обдарованих і талановитих дітей для збірних команд із видів спорту. На останньому етапі виховання висококваліфікованих спортсменів продовжують школи вищої спортивної майстерності, училища фізичної культури, коледжі фізичної культури та вищі навчальні заклади III-IV рівня акредитації, центри олімпійської підготовки або спортивні клуби, спортивні команди.

Проведений наліз літератури показав, що у теперішній час найбільш вивченими є питання організації виховної роботи в ДЮСШ. Завдання виховного процесу у ДЮСШ і необхідні умови для їх реалізації розглянуті у роботі С. І. Касимбекової, О. Ю. Фадєєвої [2]. Сучасні проблеми управління виховним процесом у дитячо-юнацьких спортивних школах розглядаються у праці С. Неверкович, Є. Кисельова [4]. У статті М. Я. Віленського та В М. Казанцева [1] предметом дослідження є процес виховання морально-вольових якостей у юних спортсменів. Функція виховання у діяльності тренера ДЮСШ досліджується в праці В. М. Прохорова [5]. У роботі А. Тінякова [6] аналізується робота з виховання моральних якостей учнів 10 – 11 класів спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю.

Не дивлячись на значення раніше виконаних досліджень, присвячених виховному процесові спортсменів, залишаються маловивченими питання організації та проведення виховної роботи в училищах фізичної культури.

Мета дослідження – проаналізувати виховний процес в училищах фізичної культури.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати документи планування виховної роботи.

© Левадня С., 2010

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

2. Визначити місце виховної роботи серед складових спортивної підготовки учнів та студентів.

3. Дослідити відносини між тренерами та спортсменами.

4. Виявити ставлення учнів та студентів училищ фізичної культури до виховної роботи.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел та документів, опитування тренерів, вихователів та вихованців училищ фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. Виховна робота в училищі фізичної культури – складний, багатогранний і творчий процес, який вимагає комплексного вирішення цілої низки завдань, спрямованих на створення сприятливих умов для навчально-тренувальної діяльності вихованців. Однією з основних складових забезпечення комплексного підходу до виховання є планування виховної роботи, оскільки саме в плануванні комплексність має методичне і організаційне вираження.

При плануванні виховної роботи в училищах фізичної культури необхідно зважати на специфіку спеціалізованого навчального закладу спортивного профілю, необхідність складного поєднання напруженої фізичної (дворазові щоденні тренування, змагання, збори) і розумової праці, враховувати особливості контингенту вихованців. Необхідно також зважати на специфіку видів спорту, особливо в командних, де важливою умовою спортивного вдосконалення учня або студента є морально-психологічний клімат і взаємини між спортсменами.

Ми провели аналіз організації виховної роботи в училищах фізичної культури на основі вивчення документів планування – планів роботи училищ фізичної культури на 2009 – 2010 навчальний рік, річних планів виховної роботи.

Результати проведеного аналізу показали, що за організацію виховного процесу в училищі фізичної культури відповідає заступник директора з виховної роботи, який контролює виховний процес і роботу вихователів за такими напрямками:

- перевірка документів планування, складених вихователями;
- організація і проведення виховних заходів (свят, вечорів відпочинку, зустрічей зі спортсменами та ін.);
- проведення нарад з вихователями, розподіл разових і постійних доручень;
- взаємодія з тренерами, викладачами, вчителями училища;
- робота з батьками;
- формування режиму роботи вихователів;
- контроль за роботою їдальні;
- перевірка умов проживання вихованців у гуртожитку училища;
- підготовка питань з виховної роботи на розгляд педагогічної ради училища фізичної культури.

Виховну роботу в училищі фізичної культури, крім заступника директора з виховної роботи і вихователів, проводять також вчителі, викладачі, тренери з видів спорту, соціальний педагог, психолог. Соціальний педагог проводить виховні години з вихованцями училища, семінари з батьками, тренерсько-викладацьким колективом з питань соціального захисту неповнолітніх. Важливу роль у виховній роботі відіграє психолог, який проводить бесіди і консультації з вихованцями, а також із тренерсько-викладацьким колективом.

Проведений аналіз річних планів виховної роботи дозволив виокремити такі її напрямки в училищі фізичної культури:

- формування духовної культури особистості;
- забезпечення повноцінного гармонійного розвитку;
- виховання морально-вольових якостей особи;
- формування стійкої мотивації до занять спортом;
- робота з батьками;
- сприяння соціальній адаптації дітей-сиріт, дітей із соціально незахищених і неблагополучних сімей.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Річний план виховної роботи училища передбачає використання таких форм: виховної роботи для вихованців – лекції, семінари, консультації, бесіди, тематичні вечори. Для вчителів, викладачів, тренерів передбачено проведення методологічних семінарів, консультацій з психологом, працівниками центру соціальної реабілітації, служби соціального захисту неповнолітніх та ін. Для батьків передбачено проведення батьківських зборів, бесід, лекцій, консультацій з класними керівниками і кураторами студентських груп, психологом і соціальним педагогом. У плані роботи у підрозділі «Консультаційна робота» передбачено також індивідуальні консультації учнів і студентів, педагогічних працівників, батьків, випускників училища, проведення профконсультацій. У розділі «Педагогічні наради» планується обговорення питання: «Проблеми організації виховної роботи в училищі».

У дослідженні брали участь 106 вихованців, 33 тренери і 12 вихователів училищ фізичної культури. Серед вихованців училищ 16 % опитаних становить висококваліфіковані (МСМК і МСУ) і 62 % кваліфіковані (КМС і першорозрядники) спортсмени з 18 видів спорту. 33 % респондентів займаються обраним видом спорту від 3 до 5 років, у 33 % - стаж занять становить від 5 до 10 років. Решта респондентів займаються спортом упродовж 1 – 3-х років.

Серед тренерів, які взяли участь у нашому дослідженні, більшість – 67 % мають педагогічний стаж понад 20 років. 88 % опитаних тренерів мають вищу професійну освіту. При визначенні рівня кваліфікації результати виявилися такими: вищу кваліфікаційну категорію мають 49 % опитаних, першу – 36 %, другу – 6 %, не мають кваліфікаційної категорії – 9 %. Спортивне звання майстра спорту міжнародного класу мають 9 % респондентів, 45 % є майстрами спорту і 46 % не мають спортивного звання. Почесне спортивне звання мають 48 % опитаних (відмінник фізичної культури, заслужений тренер, відмінник народної освіти).

Всі вихователі училищ фізичної культури, які брали участь у дослідженні, жіночої статі. Стаж роботи в училищі фізичної культури у всіх респондентів становить 6 – 10 років. Усі опитані вихователі училищ мають вищу педагогічну освіту.

Враховуючи особливість училища як інтернатного закладу спортивного профілю, де учні та студенти мають великі фізичні і розумові навантаження, а також особливості підліткового віку, необхідно особливу увагу приділяти вихованню спортсменів. У результаті проведеного дослідження ми виявили думку вихованців, тренерів і вихователів училищ фізичної культури щодо місця виховної роботи серед складових спортивної підготовки (технічної, фізичної, тактичної, психологічної, теоретичної). Респондентам пропонувалося визначити місця (з 1 до 6-го) складових підготовки в залежності від ступеня важливості.

Отримані результати опитування учнів та студентів училищ фізичної культури підтверджують необхідність та важливість проведення виховної роботи в училищі. Про це свідчить 4-е місце, на яке поставили виховну роботу вихованці училищ. Результати дослідження показали, що не тільки вихованці, але і тренери ставлять виховну роботу на 4-е місце. Разом з тим, вихователі училищ, які брали участь в опитуванні поставили виховну роботу на перше місце. Таким чином, в училищах фізичної культури приділяється належна увага вихованню спортсменів. Отримані результати свідчать про те, що ймовірно у своїй майбутній тренерській діяльності вихованці училищ фізичної культури, наслідуючи своїх тренерів, приділятимуть увагу виховній роботі.

Технічна підготовка серед запропонованих складових спортивної підготовки посідає третє місце у вихованців, друге місце – у тренерів і вихователів училищ фізичної культури. Вихованці та тренери поставили фізичну підготовку на перше місце. Вихователі ставлять фізичну підготовку на останнє, шосте місце серед запропонованих варіантів. Пріоритет фізичної підготовки у тренерів та спортсменів можна пояснити спрямованістю училищ фізичної культури на підготовку спортивного резерву до складу збірних команд.

Тактична підготовка, на думку вихованців, займає п’яте місце, на думку тренерів – шосте. Вихователі поставили її на третє місце. Теоретичній підготовці вихованці училищ визначили шосте, останнє місце серед запропонованих варіантів. На думку тренерів та вихователів училищ, теоретична підготовка посідає п’яте місце.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Психологічній підготовці відведено друге місце вихованцями, третє – тренерами та четверте – вихователями училищ фізичної культури (табл. 1).

Таблиця 1

Виховна робота в училищах фізичної культури серед складових спортивної підготовки

Складові спортивної підготовки	На думку вихованців	На думку тренерів	На думку вихователів
Виховна робота	4	4	1
Технічна підготовка	3	2	2
Фізична підготовка	1	1	6
Тактична підготовка	5	6	3
Теоретична підготовка	6	5	5
Психологічна підготовка	2	3	4

Важливу роль у вихованні спортсменів відіграють тренери. Формування культури особистості, морально-вольових якостей, мотивів до занять спортом, спортивне вдосконалення залежить від того, як тренер впливає на свого вихованця.

Результати проведеного опитування серед тренерів училищ фізичної культури показали, що відносини з вихованцями училища у більшості опитаних тренерів 70 % будуються «на основі захоплення спільною діяльністю». Це підтвердило 42 % опитаних вихованців. Таке спілкування між тренером і спортсменом позитивно позначається на спортивному вдосконаленні вихованців училищ фізичної культури. Позитивний виховний вплив мають також відносини тренера і спортсмена, які будуються «на основі дружньої прихильності» (15 % тренерів та 42 % вихованців) і «на основі батьківської турботи» (15 % тренерів та 8 % вихованців). Це вказує на те, що тренери училищ фізичної культури піклуються про своїх вихованців, цікавляться їх самопочуттям, справами, пропонують свою підтримку і допомогу, дають дружні чи батьківські поради.

На «спілкування – дистанцію» вказали 3 % опитаних тренерів, що пов'язано з труднощами підліткового віку і небажанням вихованців йти на контакт з тренером. Як показали результати опитування, на «спілкування - дистанцію» зі своїм тренером вказали 9 % опитаних спортсменів, які займаються настільним тенісом, боксом, легкою атлетикою, важкою атлетикою. Такі взаємини негативно впливають на спортивне вдосконалення вихованців училищ фізичної культури.

Варіант «спілкування – залякування» тренери взагалі не вибрали, що вказує на перевагу демократичних принципів у стилі педагогічної діяльності тренерів училищ фізичної культури. Проте, на відміну від тренерів, 4 % опитаних вихованців саме так характеризують свої відносини з тренером. Варіант відповіді «спілкування – залякування» вибрали спортсмени, які займаються спортивними іграми (волейбол, футбол). Це вказує на певні труднощі тренерської діяльності у командних видах спорту, де дуже важливого значення набуває індивідуальний підхід до кожного вихованця. Індивідуальний підхід тренера забезпечує сприятливий морально-психологічний клімат у команді, що є передумовою подальшого спортивного вдосконалення. Тому «спілкування – залякування» може мати позитивний виховний вплив на спортсмена (рис. 1).

Важливе значення для організації виховної роботи в училищі фізичної культури мають виховні заходи, які проводяться тренерами у навчально-тренувальному процесі. Дослідження передбачало виявлення планування у планах-конспектах тренувальних занять завдань, пов'язаних із проведенням виховної роботи серед учнів і студентів. Як показали результати, більшість опитаних тренерів (64 %) відповіли, що завжди планують вирішення виховних завдань у процесі проведення навчально-тренувального заняття.

Результати опитування свідчать, що тренери найчастіше проводять індивідуальні і групові бесіди зі спортсменами (93 % відповідей). Однакову популярність серед тренерів має

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

проведення зустрічей з фахівцями галузі фізичної культури та спорту (30 % опитаних) та залучення учнів (студентів) до тренерської або організаторської діяльності (30 % опитаних тренерів). «Проведення дискусій» обрали 15 % опитаних, «залучення вихованців до суспільної роботи» - 15 % тренерів. Найменш активно тренери училищ фізичної культури проводять лекції, що пов'язано з роботою у цьому напрямку викладачів, психолога, соціального педагога, класних керівників.

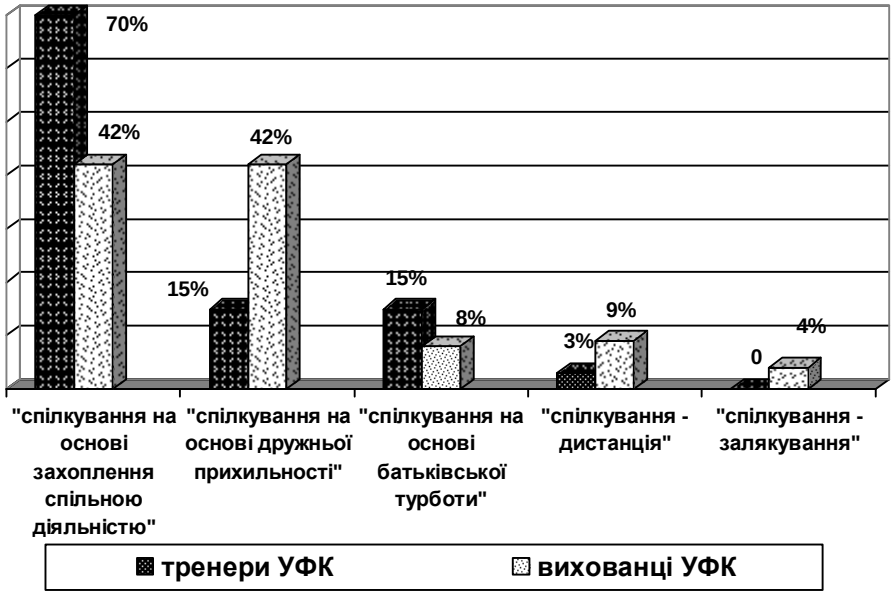

Рис. 1. **Характеристика відносин тренерів і спортсменів**

33 % тренерів – учасників дослідження, іноді планують вирішення виховних завдань, 3 % опитаних тренерів вказали, що не планують вирішення виховних завдань у процесі проведення навчально-тренувального заняття. Тому заступникам директора з виховної роботи, вихователям, соціальним педагогам, психологам училищ фізичної культури необхідно звернути увагу на організацію для тренерів лекцій, семінарів, бесід і консультацій з питань проведення виховної роботи.

У процесі дослідження ми виявили ставлення вихованців училищ фізичної культури до виховної роботи, яка проводиться в училищі. За отриманими результатами, більшість вихованців (59 % відповідей) подобається виховна робота, яка проводиться в училищі; 25 % відповіли – «дуже подобається»; 8 % опитаних - не завжди задоволені виховними заходами. Решта 8 % респондентів відповіли, що виховна робота, яка проводиться в училищі, їм взагалі не подобається. На питання «Які зміни необхідно, на вашу думку, внести до виховної роботи училищ», більшість (66 %) вихованців запропонували проводити в училищі більше зустрічей із відомими спортсменами, тренерами, організовувати більше вечорів, вікторин, КВНів. Решта - 34 % опитаних вихованців вважають, що у виховній роботі, яка проводиться в училищі фізичної культури, нічого не потрібно змінювати.

Висновки

1. В училищах фізичної культури проводиться певна організація виховної роботи спільно з тренерсько-викладацьким колективом під керівництвом заступника директора училища з виховної роботи. Як показав аналіз планів виховної роботи, в училищах фізичної культури передбачаються виховні заходи, які об'єднують та координують зусилля всіх підрозділів і організацій училища.

2. Результати проведеного дослідження серед вихованців, тренерів та вихователів училищ фізичної культури щодо місця виховної роботи показали, що вихованці училищ і

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

тренери ставлять виховну роботу на 4-е місце. Вихователі училищ, які приймали участь у нашому дослідженні, поставили виховну роботу на перше місце. Таким чином, в училищах фізичної культури приділяється увага вихованню спортсменів. Однакова відповідь тренерів та спортсменів щодо 4-го місця виховної роботи вказує на те, що у своїй майбутній тренерській діяльності вихованці училищ фізичної культури, наслідуючи своїх тренерів, приділятимуть увагу виховній роботі.

3. Важливе значення для виховної роботи в училищах фізичної культури мають відносини між тренерами та спортсменами. Більшість опитаних тренерів (70 %) і вихованців (42 %) училищ фізичної культури характеризують свої взаємини як «спілкування на основі захоплення власною діяльністю» і як «спілкування на основі дружньої прихильності» (15 % тренерів і 42 % вихованців училищ). Таке спілкування між тренером і спортсменом позитивно позначається на спортивному вдосконаленні вихованців училищ фізичної культури.

4. 64% опитаних тренерів училищ фізичної культури завжди планують у планах-конспектах навчально-тренувальних занять завдання, пов'язані з проведенням виховної роботи. Серед форм проведення виховної роботи зі спортсменами 93 % опитаних тренерів надають перевагу проведенню індивідуальних і групових бесід.

5. Отримані результати нашого дослідження вказують на організаційні резерви щодо проведення виховної роботи в училищах фізичної культури: 8 % опитаних вихованців училищ фізичної культури не завжди задоволені тими виховними заходами, які проводяться в училищі. Ще 8 % відповіли, що виховна робота, яка проводиться в училищі, їм взагалі не подобається. Більшість – 66 % опитаних вихованців запропонували проводити в училищі більше зустрічей з відомими спортсменами, тренерами, організовувати більше вечорів, вікторин, КВНів.

Перспективою подальших пошуків у цьому напрямку є розробка системи контролю, оцінювання ефективності та якості виховних заходів, які проводяться в училищах фізичної культури.

Список літератури

1. Виленский М. Я. Нравственно-волевое воспитание учащихся ДЮСШ : теория и практика / М. Я. Виленский, В. Н. Казанцев // Физическая культура : воспитание, образование, тренировка. – 1997. - № 1. – С. 34 – 37.

2. Касымбекова С. И. Воспитательный процесс в детско-юношеской спортивной школе / С.И. Касымбекова, О.Ю. Фадеева // Вестник физической культуры: Науч.-практ. журн. – Алма-Ата, 2004. - №1. – С. 49 – 51.

3. Левадня С. А. Организационная структура управления училищами физической культуры в Украине / С. А. Левадня, И.И. Приходько // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2009. - № 3. – С. 261 – 265.

4. Неверкович С. Современные проблемы управления воспитательнвм процессом в детско-юношеских спортивных школах / С. Неверкович, Е. Киселева // Практика олимпийского образования : материалы конференции. – М. : Советский спорт, 2002. – С. 93 – 96.

5. Прохоров В. Н. Функция воспитания в деятельности тренера ДЮСШ в соревновательных условиях / В. Н. Прохоров // Научно-практическая конференция: «Региональные проблемы физической культуры и спорта» 6 – 9 декабря 1993. – Омск, 1993. – С. 172 – 175.

6. Тіняков Артем. Вивчення стану роботи училищ фізичної культури з виховання моральних якостей учнів 10-11 класів / Артем Тіняков// Молода спортивна наука України. – 2008. – Том 4. – С. 227-234.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ РАБОТА В УЧИЛИЩАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Светлана ЛЕВАДНЯ

Харьковская государственная академия физической культуры

Аннотация. В статье рассматривается организация воспитательного процесса в училищах физической культуры; анализируются полученные данные исследования относительно места воспитательной работы среди составляющих спортивной подготовки; характеризуются взаимоотношения тренеров со спортсменами; анализируется отношение воспитанников к воспитательной работе, которая проводится в училище.

Ключевые слова: воспитательная работа, училища физической культуры, тренер, воспитанники.

EDUCATIONAL WORK IN PHYSICAL CULTURE COLLEGE

Svetlana LEVADNYA

Kharkiv State Academy of Physical Culture

Annotation. In the article organization of an educate process is examined in schools of physical culture; got these researches are analysed in relation to the place of an educate work among the basic constituents of sporting preparation; the relationships of trainers are characterized with sportsmen; attitude of pupils is analysed toward an educate work which is conducted in schools of physical culture.

Keywords: educate work, Schools of physical culture, trainer, pupils.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com